

MATIČNA KNJIGA KRŠTENIH ŽUPE TINJAN 1847. – 1880.

Lana KRVOPIĆ
Pula, Drenovica 9

UDK 929.53(497.5 Tinjan)“1847/1880“
Izvorni znanstveni rad

U Radu je na temelju matične knjige krštenih župe Tinjan, analiziran natalitet za razdoblje od 1847. do 1880., koji je na temelju literature uspoređen sa susjednim područjima. Prikazane su razlike između broja krštene/rođene muške i ženske djece, potom broj krštenih blizanaca i nezakonite djece te njihov udio u ukupnom broju krštenih. Rad se bavi i napuštenom djecom, naknadnim upisima krštenja, sezonskim i godišnjim kretanjem rođenja i začeca, ulogom babica, socijalnim statusom i zanimanjima krsnih kumova, nadijevanjem imena te, na kraju, prezimenima koja su zabilježena u toj matici.

Ključne riječi: Tinjan, matica krštenih, demografska kretanja, 1847. – 1880.

Keywords: Tinjan, register of baptisms, demographic trends, 1847 – 1880.

Parole chiave: Tinjan (Antignana), il registro dei battezzati, movimenti demografici, 1847 – 1880.

LIBER BAPTIZATORUM IN ECCLESIA														
Annus 1857	Nrus.	Baptizans	Infans	Religio			Sexus		Natales		GENITORES		PATRINI	Obstetrix
				Canonice.	Græc.	Protest.	Masc.	Femin.	Legitimi	Illegitimi	Nomen Cognomen et Conditio Patris	Nomen et Cognomen Matris	Nomen Cognomen et Conditio	
februarij 9	39	A. B. flo- rianius Catholus Coop	Josepho Katholus natus	1	"	"	"	1	1	1	Josephus Ujici rust. Comaran	Barthol. " " " "	Barthol. Petrus populicus " " " "	Maria Kathol.
16.	135	franc. Gregorius Parochus	Christoph. Katholus natus	1	"	"	1	"	1	1	Barthol. Antollovic rust.	Lucea " " " "	Michaela Lovrečić et Lucea Lovrečić rust.	Maria Kathol.
27.	210.	A. B. flo- rianius Catholus Coop	Cathari Katholus natus	"	"	"	"	1	1	1	Antonius Thronella rust.	Maria " " " "	Joannes Thronella rust. " " " "	Maria Kathol.
Martij 9.	281.	franc. Gregorius Parochus	Maria Katholus nata	1	"	"	"	1	1	1	Gregorius Schlicrus	Cath. n. " " " "	Simon Petrus Lucea Lovrečić rust.	—
11.	137.	franc. Gregorius Parochus	Gregorius Katholus natus	1	"	"	1	"	1	1	Antonius Antollovic rust.	Anna " " " "	Jos. Bano et Euphemia ejus uxor rust.	Maria Kathol.
12.	149	franc. Gregorius Parochus	Gregorius Katholus natus	1	"	"	1	"	1	1	Matthaus " " " "	Anna " " " "	Jo. Bano et Euphemia ejus uxor rust.	Maria Kathol.

Povijesni pregled

Tinjan, gradić kraj Pazina, na uzvisini iznad Limske drage sjedište je istoimene općine. Područje je bilo naseljeno od prapovijesti (gradine na rubovima Drage) i u rimsko doba. Prvi se put spominje 1177. godine u ispravi pape Aleksandra III., kao župa Antoniana sa župnom crkvom sv. Antuna Pustinjaka, zvonikom i pročeljem.¹ Tinjan je u 13. st. došao u feudalni posjed pazinskog kneza, a od 14. st. službeno je postao dijelom Pazinske knežije. Tada je naselje, utvrđeno zidinama i kulama, postalo graničnom utvrdom prema mletačkom posjedu Sv. Lovreču. Godine 1578. Tinjan je u pazinskom urbaru stekao status grada, iako je kasnije degradiran u gradić. Na najvišoj točki male jezgre naselja nalazi se župna crkva tinjanskih zaštitnika i nebeskih zagovornika sv. Šimuna i Jude apostola.² Izgrađena je 1773. god. u ranom neoklasicističkom stilu s elementima baroka i rokoka. Na njezinom se mjestu prije nalazila crkva koja je bila posvećena sv. Antunu Opatu.

Prvi podatci o stanovništvu na području općine Tinjan dobiveni su na temelju matičnih knjiga rođenih i umrlih iz 16. i 17. stoljeća. Spomenuti dokumenti, međutim, ne pružaju podatke na osnovu kojih bi se moglo sa sigurnošću utvrditi točan broj stanovnika. Od 1842. popisi stanovništva pouzdani su pokazatelji i izvori podataka, a od 1869. godine obavlja se popis, u pravilu, svakih desetak godina.³ Prema sačuvanim je spisima naselje Tinjan 1848. brojilo je 1769 stanovnika, 1853. godine 1603 stanovnika, 1857. godine 1653 stanovnika, 1869. godine 1703 stanovnika i 1880. godine 1423 stanovnika.⁴ Broj je stanovnika u odnosu na početak stoljeća znatno porastao. U razdoblju nestašice, koje je prethodilo velikoj gladi iz 1817., zabilježeno je kako je u Tinjanu bilo 1300 stanovnika, odnosno 230 obitelji. Isti broj stanovnika tada (1810.) imao i Pazin!⁵

Stanovnici su se tradicionalno bavili poljodjelstvom, posebice uzgojem vinove loze. Općini Tinjan pripadaju i župe Kringa i Muntrilj. Župna je crkva naselja Kringa crkva sv. Petra i Pavla iz 1787. godine, a župna je crkva Muntrilja crkva sv. Roka iz 17. st. u kojoj su sačuvane matične knjige pisane starim hrvatskim pismom – glagoljicom.⁶

¹ Enrico DEPIERA – Hrvoje DEFAR, *Tinjan i njegova prošlost*, Općina Tinjan, Tinjan, 1997., str. 47.

² *Isto*, str. 143.

³ *Isto*, str. 39.

⁴ *Na ist. mj.*

⁵ Danijela DOBLANOVIĆ, »Kruh od kukuruznih oklasaka – glad i kriza smrtnosti u Pazinskoj knežiji 1810. godine«, u: Marija MOGOROVIĆ CRLJENKO – Elena ULJANČIĆ-VEKIĆ (ur.), *Cerealia, oleum, vinum: Kultura prehrane i blagovanja na jadranskom prostoru. Zbornik radova III. istarskog povijesnog biennala*, Državni arhiv u Pazinu – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Zavičajni muzej Poreštine, Poreč, 2009., str. 196.

⁶ Mirjam POŽEŠ, »Tinjan«, u: *Istarska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslava Krlež, Zagreb, 2005., str. 806.

Matična knjiga krštenih župe Tinjan 1847. – 1880.*Natalitet*

U matičnu knjigu krštenih župe Tinjan upisivala su se sva djeca krštena u župi Tinjan, pa tako i ona djeca koja su umirala nedugo nakon poroda, ali su primila sakrament krštenja. Pored njihovih imena nacrtan je znak križa, ali bez naznake kojeg je datuma dijete umrlo. Djeca su se uglavnom krstila unutar prvih osam dana od rođenja, a nešto rjeđe unutar prvih mjesec dana. Vrlo su česti naknadni upisi datuma smrti osobe i mjesta u kojem je osoba preminula.

U promatranom je razdoblju (1847. – 1880.) u Tinjanu kršteno 1586 djece. Među njima 852 dječaka i 734 djevojčice, odnosno 53,7 % dječaka i 46,3 % djevojčica. Zanimljiva je analiza kretanja broja rođenih po mjesecima u godini, koja pokazuje kako se najviše djece rađalo u razdoblju od siječnja do travnja te u rujnu, a najmanje u lipnju (v. Grafikon 1.). Iz toga proizlazi da je najviše djece začeto u kasno proljeće i rano ljeto (travanj – srpanj) te početkom godine što je uobičajena pojava u ruralnim sredinama, ali i u urbanim koja su pretežito oslonjena na agrarnu proizvodnju.

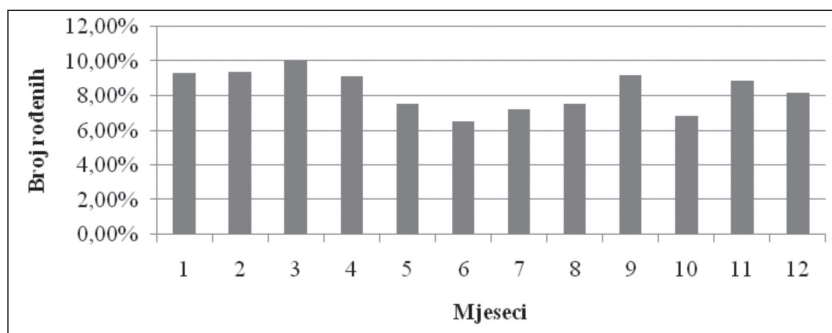
U Vrsaru je u razdoblju od 1681. do 1780. godine također zabilježen veći broj muške (51,5 %) nego ženske djece (48,5 %).⁷ Za razliku od Tinjana i Vrsara, u Novigradu i primjerice kontinentalnom Samoboru zabilježen je veći broj rođenja ženske djece. U Novigradu, u periodu od 1591. do 1800. godine, rođeno je 50,4 % ženske i 49,6 % muške djece, a demografska analiza koju je provela Tihana Luetić za grad Samobor od kraja 18. st. do 1857. godine pokazuje da je odnos muške i ženske djece također bio nešto drugačiji te se nije ponovilo pravilo o rađanju većeg broja muške djece, već je njihov odnos iznosio 51 % ukupno rođene ženske djece i 49 % ukupno rođene muške djece.⁸

Vrlo se često u ljetnim mjesecima krstilo jedno do dva djeteta, ali su česti i mjeseci kada se nije krstilo niti jedno dijete. Takvi su slučajevi zabilježeni za svibanj 1866., lipanj 1848., 1853. i 1864. godine, srpanj 1854., 1855., 1864. i 1878., kolovoz 1855., 1871. i 1874. godine. Vjerojatno je tome razlog sezona intenzivnih poljoprivrednih radova koji se odvijaju u ranu jesen, kada bi trebala biti začeta djeca rođena ljeti, te je tada bilo znatno manje začeca nego inače. Znalo se dogoditi da krštene djece nema i tijekom zimskih mjeseci, tako niti jedno dijete nije upisano u maticu za siječanj 1856. i 1861., veljaču 1863., listopad 1873., 1874. i 1878., studeni 1856. i 1860. i prosinac 1871. godine. Iako je najmanje krštenih zabilježeno 1855. godine, 1856. jedina je godina u kojoj čak tri mjeseca (siječanj, ožujak, studeni) nije bilo krštene djece.

⁷ Marino BUDICIN, »Alcune linee e fattori di sviluppo demografico di Orsera nei secoli XVI – XVIII«, *Atti del Centro di ricerche storiche Rovigno*, vol. XVIII, Rovigno, 1988., str. 111–113.

⁸ ISTI, »L'andamento della popolazione a Cittanova nei secoli XVI – XVIII«, *Atti del Centro di ricerche storiche Rovigno*, vol. XIX, Rovigno, 1989., str. 93; Tihana LUETIĆ, »Demografska analiza stanovništva grada Samobora od kraja 18. stoljeća do 1857. godine«, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, br. 21, Zagreb, 2003., str. 201.

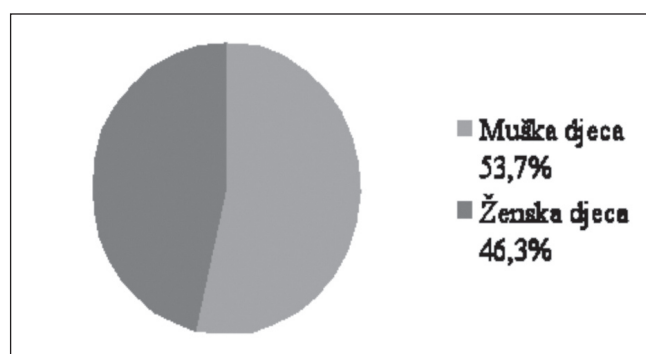
Grafikon 1. Kretanje ukupnog broja krštenih po mjesecima u razdoblju od 1847. do 1880. godine

Tablica 1. Kretanje ukupnog broja krštenih po mjesecima u razdoblju od 1847. do 1880. godine

Mjesec	Broj krštenih	%	Mjesec	Broj krštenih	%
Siječanj	148	9,33 %	Srpanj	115	7,25 %
Veljača	149	9,39 %	Kolovoz	120	7,56 %
Ožujak	159	10 %	Rujan	146	9,20 %
Travanj	145	9,14 %	Listopad	109	6,87 %
Svibanj	120	7,56 %	Studeni	141	8,89 %
Lipanj	104	6,55 %	Prosinac	130	8,19 %

Grafikon 2. Odnos broja muške i ženske djece rođene od 1847. do 1880. godine

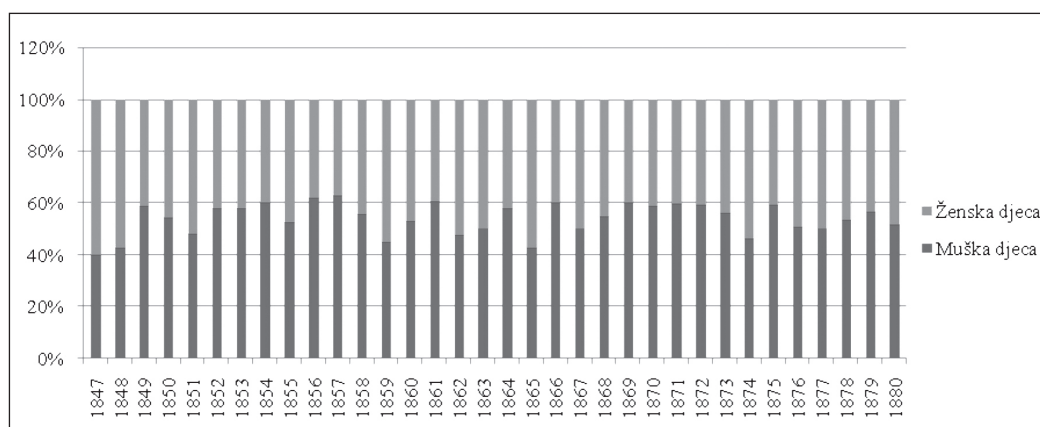

Razlike u broju krštenih po godinama također su varirale. Prosječno se krstilo 46,6 djece godišnje, iako se mogu primijetiti veliki padovi i porasti krštene djece u nekim godinama. Tako je primjerice, godine 1853. kršteno 40-ero djece, da bi se sljedeće godine

taj broj umanjio za 17-ero krštenika.⁹ Najveći pad broja krštene djece zabilježen je 1877. godine, kada je kršteno čak 31 dijete manje u odnosu na prethodnu godinu.¹⁰

Što se tiče spolne strukture krštenih u Tinjanu, kako je gore navedeno, u prosjeku se krstilo više muške nego ženske djece (53,7 % muške prema 46,3 % ženske djece). U nekim je godinama njihov broj bio izjednačen i to: 1863., 1867. i 1877. godine. U Tablici 2. prikazan je broj muške i ženske krštene djece u razdoblju od 1847. do 1880. te njihov ukupni zbroj po godinama. Pojava rođenja više muške nego ženske djece izražava se koeficijentom maskuliniteta tj. brojem rođene muške djece na 1000 ženske djece, odnosno ženske djece na 1000 muške rođene djece za koeficijent feminiteta.¹¹ U župi Tinjan u razdoblju od 1847. do 1880. godine krstilo se 852 dječaka i 734 djevojčice, iz čega proizlazi koeficijent maskuliniteta 1.160, odnosno koeficijent feminiteta 860.

Grafikon 3. Kretanje ukupnog broja krštene djece u razdoblju od 1847. do 1880. godine

Tablica 2. Broj krštene muške i ženske djece, te njihov ukupan zbroj u razdoblju od 1847. do 1880. godine

Godina	Broj upisa krštenih			Godina	Broj upisa krštenih		
	M	Ž	Ukupno		M	Ž	Ukupno
1847.	24	36	60	1864.	22	16	38
1848.	23	31	54	1865.	26	35	61
1849.	27	19	46	1866.	24	16	40

⁹ HR-DAPA-429/1, 521 Matična knjiga krštenih (dalje: MKK) Tinjan 1847-1880, *Zbirka matičnih knjiga župe Tinjan*, god. 1853.

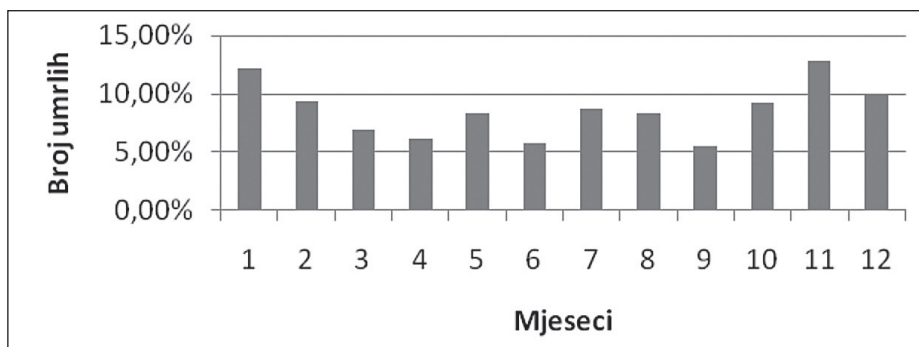
¹⁰ *Isto*, god. 1877.

¹¹ Stjepan KRIVOŠIĆ, *Stanovništvo i demografske prilike u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u XVIII. i prvoj polovini XIX. stoljeća*, HAZU – Zavod za znanstveni rad Varaždin, Varaždin, 1991., str. 45.

1850.	25	21	46	1867.	20	20	40
1851.	23	25	48	1868.	24	20	44
1852.	37	27	64	1869.	30	20	50
1853.	26	19	45	1870.	34	24	58
1854.	24	16	40	1871.	28	19	47
1855.	12	11	23	1872.	32	22	54
1856.	21	13	34	1873.	28	22	50
1857.	30	18	48	1874.	18	21	39
1858.	25	20	45	1875.	26	18	44
1859.	17	21	38	1876.	38	37	75
1860.	20	18	38	1877.	22	22	44
1861.	26	17	43	1878.	26	23	49
1862.	19	21	40	1879.	35	27	62
1863.	22	22	44	1880.	18	17	35

Udio krštene djece koja su umrla nedugo nakon rođenja iznosi 8,69 % od ukupnog broja krštenih. Najviše novorođenčadi umiralo je u hladnim mjesecima od studenog do veljače, a najmanje od travnja do rujna (v. Grafikon 4.). Ukupno je umrlo 91 muško dijete (5,73 %) i 47 ženske djece (2,96 %).¹²

Grafikon 4. Kretanje ukupnog broja umrle krštene novorođenčadi po mjesecima u razdoblju od 1847. do 1880. godine

¹² Riječ je o djeci umrloj i zabilježenoj u maticu krštenih. Za potpuniju bi sliku trebalo analizirati matice umrlih.

Tablica 3. Kretanje ukupnog broja umrle krštene novorođenčadi po mjesecima u razdoblju od 1847. do 1880. godine

Mjesec	Broj umrle novorođenčadi	%	Mjesec	Broj umrle novorođenčadi	%
Siječanj	18	12,16 %	Srpanj	10	8,69 %
Veljača	14	9,39 %	Kolovoz	10	8,33 %
Ožujak	11	6,91 %	Rujan	8	5,47 %
Travanj	9	6,20 %	Listopad	10	9,17 %
Svibanj	10	8,33 %	Studeni	18	12,76 %
Lipanj	6	5,76 %	Prosinac	13	10 %

Rađanje blizanaca

Matične knjige pružaju raznovrsne podatke o krštenima pa iz njih možemo saznati o blizancima koji se u njima spominju. Blizanci mogu istog datuma biti ubilježeni u matičnu knjigu u jedan tekst ili u dva teksta, međutim, mogu biti zapisani i pod dva različita datuma iako su rođeni u isto vrijeme.¹³ Nenad Vekarić i dr. u knjizi *Vrijeme ženidbe i ritam poroda* navode kako učestalost jednojajčanih blizanaca, koji nastaju naknadnom podjelom oplođenog jajašca (zigote) u dvije genetski jednake jedinke, pokazuje vrlo male varijacije u odnosu na uobičajene demografske varijable (dob majke, rasa, socijalni status). Dvojajčani blizanci nastaju oplodnjom dva jajašca od strane dva spermija i ne moraju biti istog spola ili si međusobno sličiti. Stopa rađanja jednojajčanih blizanaca iznosi oko 3,5 na 1000 porođaja, dok se kod dvojajčanih blizanaca taj broj kreće od 5 do 49, ovisno o populaciji.¹⁴ Stopa rađanja dvojajčanih blizanaca ovisi o nizu činitelja: o dobi majke (stopa doseže maksimum s dobi majke od 37 do 38 godina), o rasi (najveću učestalost pokazuje crna, a najmanju žuta rasa) i paritetu (višestruki roditelji pokazuju veću sklonost rađanju dvojajčanih blizanaca, bez obzira na dob). Autori zaključuju da višerotkinja (*multipara*) u dobi od 35 do 39 godina ima četiri do pet puta višu stopu rađanja blizanaca nego prvototkinja (*primipara*) iz dobne skupine od 15 do 19 godina.¹⁵

Blizanci su se na području župe Tinjan, prema podacima iz analizirane matične knjige, rađali vrlo rijetko. Postotak blizanaca u ukupnom broju krštene djece iznosio je neznatnih 2,6 %, te nema niti jednog pojedinačnog upisa. Analiza koju je proveo Slaven Bertoša za područje Pule u razdoblju od 1613. do 1817. pokazuje da je učestalost rađanja blizanaca bila prilično velika te je iznosila 4,03 %, odnosno na 80 rođenih dolazio je 1

¹³ Slaven BERTOŠA, »*Nati nel medesimo parto: Slučajevi rođenja blizanaca u Puli – prema podacima iz novovjekovnih matičnih knjiga*«, u: Marija MOGOROVIĆ CRLJENKO (ur.), *Filii, filiae...: položaj i uloga djece na jadranskom prostoru. Zbornik IV. istarskog povijesnog biennala*, Državni arhiv u Pazinu – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Zavičajni muzej Poreštine, Poreč, 2011., str. 163.

¹⁴ Nenad VEKARIĆ i dr., *Vrijeme ženidbe i ritam poroda (Dubrovnik i njegova okolica od 17. do 19. stoljeća)*, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku HAZU, Zagreb – Dubrovnik, 1999., str. 70.

¹⁵ *Na ist. mj.*

par blizanaca.¹⁶ U Tinjanu je u promatranom razdoblju ukupno rođen 21 par blizanaca, od čega je zanimljivo da su Antonio Šestan i njegova žena Josipa dva puta dobili blizance. Prve blizance, Siksta i Ameliju, krstili su 5. travnja 1857., a kum im je bio liječnik Josip Depiera. Druge blizance, Ivana i Mariju, krstila je babica 20. ožujka 1864. zbog životne opasnosti te su oni preminuli nakon poroda.¹⁷ Josipa je pri petom porodu rodila prve, a pri desetom porodu druge blizance, što potvrđuje gore navedenu tvrdnju da višerotkinje imaju višu stopu rađanja blizanaca. Uz spomenute blizance u matičnoj se knjizi Antonio i Josipa navode još 9 puta kao roditelji šestero sinova i tri kćeri u razdoblju od 1847. do 1865. godine.

Samo u dvama slučajevima blizanci su imali različite krsne kumove. Justina i Ana, blizanke Simona Terlevića i Marije Šegon, imale su istu krsnu kumu, Helenu Defar, no Justini je kum bio Ivan Defar, a Ani Matija Pillar.¹⁸ Sinovi Bartolomea Ružića i Agneze Modrušan, Vincent i Karlo, za kumove su imali Nikolu i Antoniju Ukušić, te Matiju Cvitana i Mariju Turković.¹⁹

Spolna raspoređenost unutar parova blizanaca pokazuje da se najviše rađalo muško-ženskih blizanaca (47,6 %), zatim muško-muških blizanaca (42,8 %) i najmanje žensko-ženskih parova blizanaca (9,5 %). Od ukupno 21 para blizanaca, neposredno nakon rođenja umrlo je 28,5 %. Najveća je smrtnost zabilježena kod muško-ženskih blizanaca gdje je smrt ženskog djeteta zabilježena jednom, smrt muškog djeteta dva puta i smrt oboje blizanaca tri puta. Nakon njih najveća je smrtnost zabilježena kod muško-muških parova gdje je jednom umro samo jedan od blizanaca, a jednom oba, dok kod žensko-ženskih blizanaca smrtnost nije zabilježena ni u jednom slučaju. Sličnosti spolne raspoređenosti unutar parova mogu se primijetiti između župe Tinjan i Pule, gdje je najviše bilo muških blizanaca (40,16 %), zatim muško-ženskih (31,97 %) i najmanje žensko-ženskih blizanaca (22,95 %).²⁰ Istraživanja provedena na matičnim knjigama Rogotina u razdoblju između 1825. i 1856. godine, pokazuju puno manji broj rađanja blizanaca. U promatranu 31 godinu zabilježena su samo dva slučaja.²¹

Izvanbračna djeca

Djeca su mogla biti rođena u braku i izvan braka. Izbjegavanje krštenja izvanbračne djece bila je česta pojava, jer je trebalo hrabrosti da se izvanbračno dijete donese svećeniku na krštenje.²² Sukladno tome postoji mogućnost da je broj izvanbračne djece bio veći od

¹⁶ S. BERTOŠA, »*Nati nel medesimo parto: Slučajevi rođenja blizanaca u Puli...*«, str. 165.

¹⁷ HR-DAPA-429/1, 521 MKK Tinjan 1847-1880, god. 1857. i 1864.

¹⁸ *Isto*, god. 1847.

¹⁹ *Isto*, god. 1848.

²⁰ S. BERTOŠA, »*Nati nel medesimo parto: Slučajevi rođenja blizanaca u Puli...*«, str. 165.

²¹ Maja ŠUNJIĆ, »Stanovništvo Rogotina na kraju 18. i u prvoj polovici 19. stoljeća na temelju matičnih knjiga i stanja duša«, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, br. 45, Dubrovnik, 2007., str. 359.

²² Slaven BERTOŠA, *Život i smrt u Puli. Starosjeditelji i doseljenici od XVII. do početka XIX. stoljeća*, Matica hrvatska, Pazin, 2002., str. 201.

onoga koji pronalazimo u maticama. Govoreći o važnosti matičnih knjiga za predindustrijsku Europu, Miroslav Bertoša navodi kako se znalo dogoditi da je ponekad župnik, koji je poznao prilike u selu te bio dobro informiran o pravome ocu izvanbračnoga djeteta, upisao u matičnu knjigu njegovo ime, no u takvom slučaju na idućoj pastoralnoj vizitaciji bio bi ukoren od biskupa jer se morala pisati isključivo oznaka *illegitimi/nezakoniti*.²³ Zakonitom djecom smatrala su se sva djeca rođena u zakonitom braku, čak i onda kada bi žena nosila dijete drugoga čovjeka. Ženina nevjera i izvanbračni odnosi nanosili su sramotu dotičnoj ženi, ali i svim muškarcima njene obitelji. Bilo je vrlo važno zaštititi žene od izvanbračnih odnosa i onemogućiti neželjene trudnoće.²⁴

Jedno od nezakonite djece na području Tinjana bila je Victorija Antonija, rođena 17. siječnja 1878., čija je majka Katarina Banko bila udovica. Krsni kumovi djevojčice bili su Antonio Benedetti i Antonio Pelizzari, a babica je bila Katarina Mogorović.²⁵ Poznat nam je i slučaj Olivije, rođene 1. travnja 1860., koju je već 11. travnja 1860. krstio župnikov pomoćnik Mihael Zupančić. Babica pri rođenju je bila Marija Krebel, a krsni kumovi Mihael Jelenčić i Marija Turković. Ozakonjena je 3. veljače 1863. brakom između Josipa Križmanića i Ivane Ukušić.²⁶ Ana Mizan je 1871. godine rodila izvanbračno dijete (Emilija Amalija). Dijete je ozakonjeno brakom između majke i Franje Orlića, međutim, nije točno naveden datum sklapanja braka, ali se Ana i Franjo 23. ožujka 1873. pojavljuju kao roditelji Josipa Aleksandra. Moguće je da se radilo o izvanbračnoj vezi, koja je ozakonjena uoči rođenja drugog djeteta.²⁷ Zanimljiv je i slučaj Šimuna rođenog 19. prosinca 1877., kojega je sljedeći dan krstio župnikov pomoćnik Šumberac, a čiji su se roditelji Šimun Banko i Ana Lovrečić vjenčali 15 godina nakon njegova rođenja (30. ožujka 1893.). Porodu je prisustvovala Eufemija Lovrečić, a kumovi su bili Ivan Pomazan i Felicita Benedetti.²⁸

Udio izvanbračne djece u promatranom razdoblju za župu Tinjan iznosio je 3,46 % od ukupno krštenih, ne računajući djecu koja su naknadno ozakonjena brakom. U godinama 1852., 1853., 1861., 1867. i 1875. nije se rodilo niti jedno nezakonito dijete, dok je 1877. godine rođeno njih četvero. Prema novigradskim matičnim knjigama krštenih, koje je analizirao M. Budicin, u razdoblju od 1781. do 1800. bilo je 0,8 % nezakonito rođene djece (odnosno 5 od 658).²⁹ Vrlo mali udio nezakonite djece zabilježen je i u Vrsaru, u periodu od 1741. do 1780. godine, kada je rođeno samo jedno nezakonito dijete (0,2 %, odnosno 1 od 807).³⁰ Analiza koju je na temelju pulskih matičnih knjiga proveo Slaven Bertoša o

²³ Miroslav BERTOŠA, »Matične knjige – arhivsko vrelo o demografskim previranjima predindustrijske Europe«, *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci*, br. 41/42, Rijeka, 2000., str. 349.

²⁴ Marija MOGOROVIĆ CRLJENKO, »Odnos prema nezakonitoj djeci u istarskim komunalnim društvima od kraja 15. do sredine 17. stoljeća«, u: ISTA (ur.), *Filii, filiae...: položaj i uloga djece na jadranskom prostoru. Zbornik IV. istarskog povijesnog biennala*, Državni arhiv u Pazinu – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Zavičajni muzej Poreštine, Poreč, 2011., str. 147.

²⁵ HR-DAPA-429/1, 521 MKK Tinjan 1847-1880, god. 1878.

²⁶ *Isto*, god. 1860.

²⁷ *Isto*, god. 1871. i 1873.

²⁸ *Isto*, god. 1877.

²⁹ BUDICIN, »L'andamento della popolazione a Cittanova...«, str. 94.

³⁰ ISTI, »Alcune linee e fattori di sviluppo demografico di Orsera...«, str. 116.

nezakonitoj djeci u razdoblju od 1613. do 1678. godine, pokazala je da je 7,22 % rođenih bilo nezakonito, a kao i u Tinjanu najveći zabilježeni broj nezakonite djece rođene u jednoj godini iznosio je četvero djece.³¹ Premda se na prvi pogled može prigovoriti da uzorci uzeti u razmatranje nisu usporedivi zbog relativno velikog kronološkog odmaka, istraživanja pokazuju da predtranzicijska društva u demografskom smislu slijede obrasce ponašanja u duljem vremenskom razdoblju određenih područja pa smo stoga i posegnuli za rezultatima urbane sredine kao što je to bila Pula.

Istraživanja o nezakonitoj djeci u sjevernoj Hrvatskoj, koja po demografskim pokazateljima pripada srednjoeuropskom krugu, pokazuju drugačije rezultate. Tamo je udio izvanbračne djece bio puno veći. U Samoboru je u razdoblju od 1812. do 1857. godine iznosio 16 % od ukupnog broja rođenih.³² U Križevcima je udio izvanbračne djece u periodu od 1848. do 1857. godine iznosio 17,5 %, što je gotovo tri puta manje u odnosu na zagrebački Gradec u kojem je tada zabilježeno 51,9 % izvanbračne djece.³³

U razdoblju od 1847. do 1880. u Tinjanu broj izvanbračne djece nije bio ujednačen po godinama, ali promatrajući nezakonitu djecu po desetljećima vidimo da je njihov broj bio vrlo sličan. U prosjeku se rađalo 1,5 nezakonite djece godišnje. Broj nezakonite djece od kraja 40-ih i u 50-im godinama iznosio je 32,7 % od ukupnog broja nezakonite djece, tj. 18 od 55 djece bilo je nezakonito. Isti broj nezakonite djece zabilježen je u sljedećem desetljeću, dok je u 70-im godinama rođeno 19 nezakonite djece. Ukupno je u matičnoj knjizi zabilježeno 61 nezakonito dijete, od čega je šestoro djece ozakonjeno brakom te je udio izvanbračne djece u ukupnom broju krštenih, kako je već navedeno, iznosio 3,46 %. Tinjan, dakle, prema navedenom pokazatelju pripada jadransko-mediteranskom krugu. U demografskom su smislu ti rezultati značajno različiti od onih na prostorima sjeverne Hrvatske, odnosno srednjoeuropskog kruga.

Napuštena djeca

Napuštanje djece tijekom srednjovjekovnog razdoblja bilo je i jedan od načina regulacije veličine obitelji. Razlozi napuštanja djece su, pak, bili raznoliki – od rođenja djeteta krivog spola, bolesti i deformiteta djece, društvene osude zbog rođenja izvanbračne djece te one rođene iz preljuba, incesta ili silovanja, pa do egzistencijalnih problema obitelji.³⁴ Najčešće su se tek rođena djeca ostavljala pred vratima crkve ili u *ruotu* (obrtaljku, okretaljku) hospitala. Riječ je o kružnome kolu u koje se dijete s jedne strane stavljalo, a s druge preuzimalo. Uglavnom se radilo o nezakonitoj djeci nepoznate majke i oca, iako su katkad roditelji pod svojim imenom, ispričavajući se bijedom, ostavljali djecu na skrb dobrotvornim ustanovama.³⁵ U Istri većina mjesta nije imala takve ustanove te su majke ostavljale djecu

³¹ S. BERTOŠA, *Život i smrt u Puli...*, str. 201.

³² LUETIĆ, »Demografska analiza stanovništva grada Samobora...«, str. 217.

³³ KRIVOŠIĆ, *Stanovništvo i demografske prilike...*, str. 50.

³⁴ Zdenka JANEKOVIĆ RÖMER, »O napuštanju, udomljavanju i posvajanju djece u srednjovjekovnom Dubrovniku i Dalmaciji«, u: MOGOROVIĆ CRLJENKO (ur.), *Filii, filiae...*, str. 15.

³⁵ M. BERTOŠA, »Matične knjige – arhivsko vrelo...«, str. 321.

pred crkvom ili uz put kako bi dijete bilo pronađeno i zbrinuto.³⁶ Djeca koja nisu bila brzo pronađena umirala su od pothlađivanja i napada životinja. Glavni razlog ostavljanja djece bilo je izvanbračno rođenje te želja žene da prikrije nedopuštenu seksualnu vezu kako bi održala svoju društvenu poziciju i mogućnosti.³⁷ Za napuštanje djece nije bila predviđena nikakva kazna, već je taj čin bio opravdan i društveno prihvatljiv. Napuštanje djece smatralo se nepoželjnim s jedne, i legitimnim traženjem izlaza iz egzistencijalne krize s druge strane.³⁸ No, unatoč sličnim problemima koji su se javljali tijekom ranoga novog vijeka, stabilizacijom ustanove braka i nastojanjima Crkve da se bračni odnosi konačno srede, sličnih je pojava bivalo iz stoljeća u stoljeće sve manje.³⁹ Stoga se u takvu kontekstu može objasniti zanemariv broj napuštene djece u urbanoj sredini kakva je bila u Tinjanu krajem 19. stoljeća. Napuštena djeca vrlo su rijedak slučaj u župi Tinjan u ovom razdoblju. Zabilježen je samo jedan slučaj. U zapisu se ne navodi gdje je dijete ostavljeno, već je samo napisano da je dijete sretno što su ga pronašli. Riječ je o Benediktu kojega je 20. ožujka 1874. krstio župnikov pomoćnik Josip Orbanić. Ime oca i majke te babice nisu poznati. Zanimljivo je da su krsni kumovi djeteta dva posjednika, Antonio Šestan i Vincent Orlić.⁴⁰ Za razliku od Tinjana, Novigrad i Vrsar pokazuju nešto višu stopu napuštene djece. U Novigradu u razdoblju od 1781. do 1800. godine napuštena djeca činila su 0,8 %, odnosno 5 od ukupno 658 djece.⁴¹ Dok je u Vrsaru u periodu od 1761. do 1780. godine udio napuštene djece iznosio 1,7 %, to jest 9 od ukupno 515 djece bilo je napušteno.⁴²

Djeca krštena u drugim mjestima

Neka djeca mogla su biti rođena ili krštena u nekom drugom mjestu te potom naknadno upisana u matičnu knjigu župe kojoj pripadaju. U matičnoj knjizi župe Tinjan zabilježena su dva slučaja u kojima su djeca krštena u Poreču. Potvrde o krštenju naknadno su umetnute u matičnu knjigu, a radi se o djeci istih roditelja. Moglo bi se pretpostaviti da su se roditelji, Gregor Oplanić i Marija Fedel, preselili na područje Tinjana ili da su neko vrijeme živjeli u Poreču i onda se odlučili na povratak. Stariji sin Ivan kršten je u Poreču 14. travnja 1859. te su mu kumovi bili Ivan i Ivana Blažević, dok je mladi sin Antun kršten 2. kolovoza 1861., a kum mu je bio Antun Labinat. Kod upisa mlađeg sina navodi se datum izdavanja potvrde – 12. lipanj 1862.⁴³

³⁶ Marija MOGOROVIĆ CRLJENKO, *Druga strana braka – Nasilje i ilegittimnost u (izvan)bračnim vezama na području Porečke biskupije u prvoj polovici 17. stoljeća*, Srednja Europa, Zagreb, 2012., str. 273.

³⁷ JANEKOVIĆ RÖMER, »O napuštanju, udomljavanju i posvajanju djece...«, str. 17.

³⁸ *Na ist. mj.*

³⁹ O napuštenoj djeci u 19. st. u Istri usp. Mislava BERTOŠA, *Djeca iz obrtaljke: nametnuto ime i izgubljen identitet*, Profil international, Zagreb, 2005. i u Dubrovniku usp. Rina KRALJ-BRASSARD, »Između skrbi i nasilja: životni ciklusi napuštene djece u Dubrovniku (17. – 19. st.)«, u: MOGOROVIĆ CRLJENKO (ur.), *Filii, filiae...*, str. 204–223.

⁴⁰ HR-DAPA-429/1, 521 MKK Tinjan 1847-1880, god. 1874.

⁴¹ BUDICIN, »L'andamento della popolazione a Cittanova...«, str. 95.

⁴² ISTI, »Alcune linee e fattori di sviluppo demografico di Orsera...«, str. 116.

⁴³ HR-DAPA-429/1, 521 MKK Tinjan 1847-1880, god. 1859. i 1861.

Naknadni upisi krštenja u matičnu knjigu

Naknadni upisi krštenja u matičnu knjigu mogli su se dogoditi u slučaju da je babica zbog smrtne opasnosti krstila dijete te je sakrament nadopunjen u crkvi i upisan u matičnu knjigu nakon nekog vremena. Krštenja su se također mogla obaviti i bez prisutnosti župnika nakon čega je krstitelj morao prijaviti krštenje župniku kako bi se ono upisalo u župnu maticu. U matičnu knjigu zabilježena su dva slučaja naknadnog upisa krštenja. Prvi je zabilježen slučaj slučaj Ane koja je rođena i krštena 15. rujna 1875., kao zakonita kći Mihaela Banka i Lucije Oplanić, krstio ju je pomoćni župnik Ivan Ivić, kumovi su joj bili Antun i Antonija Oplanić, a babica Ivana Oplanić. Obavijest o krštenju je 9. studenog 1879. umetnuta u maticu.⁴⁴ Drugi naknadni upis krštenja odnosi se na Mariju, zakonitu kćer Ivana i Ane Antolović koju je 31. siječnja 1877. krstio župnikov pomoćnik Marin Šumberac. Kumovi su joj bili Marko Banko i njegova sestra Ana, a babica je bila Katarina Antolović. Zanimljivo je što je upis zabilježen također 9. studenog 1879., kao i u prvom slučaju.⁴⁵

Pogrešan unos spola djeteta

Ponekad se moglo dogoditi da se spol djeteta krivo unese u matičnu knjigu krštenih. Razlog tome može biti krštenje koje je uslijedilo odmah nakon poroda zbog smrtne opasnosti te ga je naknadno trebalo upisati u matičnu knjigu, ili nepažnja svećenika pri upisu. U matičnoj knjizi dva puta nailazimo na krivo zabilježen spol djeteta. Prvi put kod Ivana, sina Gašpara Kalčića i Eufemije Načinović. Ivan je rođen 13. travnja 1854., pri porodu ga je krstila babica Eufemija Kalčić te je odmah po rođenju umro. Drugi slučaj krivo unesenog spola djeteta zabilježen je kod Konstantina, sina Jakova Marcona i Katarine Krizmanić. Jakova je 2. ožujka 1859. krstio župnik Franjo Gregorić, kumovi su mu bili Franjo Orlić i Franciska Valle, a babica pri porodu bila je Marija Krebel.

Sezonsko i godišnje kretanje rođenja i začeca

Sezonske varijacije broja začeca ovise o nekoliko činitelja. Ponajprije su uvjetovane obimom posla (doba radova u polju), potom sezonskim varijacijama seksualnih poriva (doba seksualnog buđenja u proljeće) i društvenim pravilima (doba posta i doba karnevala). Na sezonsko su kretanje začeca također donekle utjecali i djelovali kanonski propisi prema kojima su se supružnici trebali uzdržavati od prakticiranja intimnih odnosa u razdobljima Korizme i Adventa te nedjelja i blagdana.⁴⁶ Na oscilacije začeca i rođenja, osim navedenog, utječe i čitav niz drugih činitelja, poput meteoroloških prilika, epidemija i bolesti. Područjem Tinjana vrlo su često harale bolesti. Godine 1850. mnogo je ljudi oboljelo od malarije, a 1836., 1849. i 1855. godine Tinjan i njegovu okolicu zahvatile su kuga i kolera pa je pučanstvo nekih mjesta smanjeno za petinu. Veliki strah zavladao je među stanovništvom pa su ljudi ostajali zatvoreni u kućama paleći smrekovinu u nadi da će ih to riješiti nevolje. Pili su domaći lijek »ocat od sedam lopova«, prema receptu iz 17. st. koji se danas čuva u kolekciji Depiera.⁴⁷ Godine 1855.

⁴⁴ Isto, god. 1875.

⁴⁵ Isto, god. 1877.

⁴⁶ VEKARIĆ *i dr.*, *Vrijeme ženidbe i ritam poroda...*, str. 84.

⁴⁷ DEPIERA – DEFAR, *Tinjan i njegova prošlost...*, str. 27.

u matičnoj knjizi zabilježeno je 23 krštenika, što je najmanje krštene djece u promatranom razdoblju. Određenih godina uočava se povećani broj krštene djece te je 1852., 1865., 1876. i 1879. godine kršteno više od 60 djece. U Tinjanu je najveći broj začeca zabilježen u lipnju (najmanji u rujnu), a u skladu s time, najveći broj rođenja je u ožujku (10 %), a najmanji u lipnju (6,5 %). Broj se rođenja smanjuje od svibnja prema listopadu, s minimumom u lipnju. Iz analize se može uočiti da su način života i rada imali veći utjecaj na začeca od crkvenih zabrana te da je u vrijeme pojačanih radova u polju (rujan) bilo manje začeca nego u proljeće (od travnja do lipnja). Sličnu tendenciju pokazuju i ostala hrvatska područja.⁴⁸ Uspoređujući Tinjan s Novigradom, mogu se primijetiti sličnosti u sezonskom kretanju začeca i rođenja. Novigrad najviše broj rođenja bilježi od siječnja do ožujka, a najmanji u lipnju i srpnju, sukladno tome najviše je začeca bilo u travnju, svibnju i lipnju.⁴⁹ Analiza Slavena Bertoše za pulsko područje od 1613. do 1815. godine, pokazuje da broj krštenih raste od kolovoza, a svoj vrhunac dostiže u siječnju (najviše začeca od veljače do lipnja).⁵⁰ Istraživanja Egidia Ivetica za Poreč u razdoblju od 1711. do 1800. pokazuju da je broj rođenih rastao od kolovoza do siječnja te počinjao opadati u travnju. Analogno tome, najviše je začeca bilo od studenog do travnja, a najmanje u rujnu i listopadu.⁵¹ Istraživanja provedena na matičnim knjigama Rogotina na kraju 18. i prvoj polovici 19. st. pokazuju slične sezonske varijacije broja začeca i rođenja. U Rogotinu je najveći broj začeca zabilježen u srpnju (najmanji u listopadu), a sukladno tome, najveći broj rođenja bio je u travnju (najmanji u srpnju). Za razliku od toga, u Dubrovniku – središtu trgovačke, pomorske i brodarske djelatnosti, u prvoj polovici 19. st. najviše je začeca bilo u prosincu (najveći broj rođenja zabilježen je u rujnu), a najmanje u travnju (najmanji broj rođenih zabilježen je u siječnju).⁵²

Tablica 4. Mjesečna distribucija rođenja i začeca u župi Tinjan (1847. – 1880.)

Mjesec	Broj rođenih	%	Broj začetih	%	Mjesec	Broj rođenih	%	Broj začetih	%
Siječanj	148	9,33 %	109	6,87 %	Srpanj	115	7,25 %	145	9,14 %
Veljača	149	9,39 %	141	8,89 %	Kolovoz	120	7,56 %	120	7,56 %
Ožujak	159	10 %	130	8,19 %	Rujan	146	9,20 %	104	6,55 %
Travanj	145	9,14 %	148	9,33 %	Listopad	109	6,87 %	115	7,25 %
Svibanj	120	7,56 %	149	9,39 %	Studenj	141	8,89 %	120	7,56 %
Lipanj	104	6,55 %	159	10 %	Prosinac	130	8,19 %	146	9,20 %

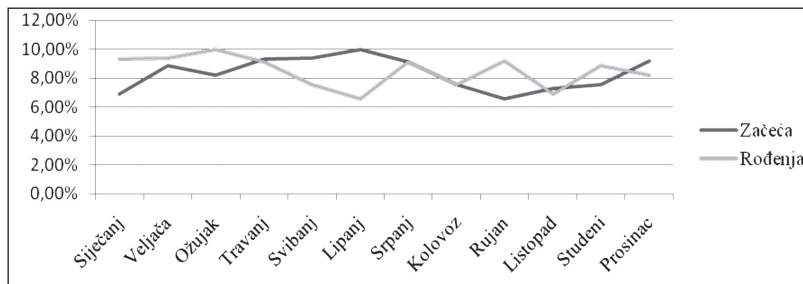
⁴⁸ VEKARIĆ *i dr.*, *Vrijeme ženidbe i ritam poroda...*, str. 84; Marija MOGOROVIĆ CRLJENKO, *Nepoznati svijet istarskih žena – Položaj i uloga žene u istarskim komunalnim društvima: primjer Novigrada u 15. i 16. stoljeću*, Srednja Europa, Zagreb, 2006., str. 62.

⁴⁹ BUDICIN, »L'andamento della popolazione a Cittanova...«, str. 75.

⁵⁰ MOGOROVIĆ CRLJENKO, *Nepoznati svijet istarskih žena...*, str. 62.

⁵¹ Egidio IVETIC, »La popolazione di Parenzo nel settecento: aspetti, problemi ed episodi del movimento demografico«, *Atti del Centro di ricerche storiche Rovigno*, vol. XXI, Rovigno, 1991., str. 170–171.

⁵² ŠUNJIĆ, »Stanovništvo Rogotina...«, str. 359.

Grafikon 5. Sezonsko kretanje rođenja i začeca u župi Tinjan (1847. – 1880.)

Župnici

U matičnim knjigama krštenih redovito se bilježi ime i prezime župnika ili njegova pomoćnika koji je krstio dijete. Iako su se krštenja iznimno mogla obavljati i u privatnim kućama, najčešće je dijete krstio svećenik u župnoj crkvi. Krštenje se moglo obavljati samo tamo gdje je bio biskup ili gdje je biskup tu ovlast prenio na župnika.⁵³ Župnici su obavljali krštenja, vjenčanja i ukope, a u njihovoj odsutnosti i uz njihovu dozvolu, mogli su ih zamijeniti drugi svećenici.⁵⁴ U matičnoj knjizi župe Tinjan u razdoblju od 1847. do 1880. godine spominju se samo dva župnika, Franjo Gregorić i Antonio Giacomini. Franjo Gregorić bio je župnik od 1846., a posljednji put se spominje 6. prosinca 1878. godine.⁵⁵ Krstio je ukupno 671 dijete. Župnik Antonio Giacomini prvi puta se spominje 29. kolovoza 1879. godine. U promatranom je razdoblju krstio 52 djece. Od posljednjeg spominjanja župnika Franje Gregorića do Antonija Giacomina, kao upravitelj župe (*administrator par.*) navodi se Rajmund Jelušić iz Kastva. Vrlo su često župnikovi pomoćnici imali dozvolu krstiti dijete te se u matičnoj knjizi spominju ukupno 22 župnikova pomoćnika (*cooperator*). U matičnoj knjizi možemo pronaći i krštenja koja su obavili župnici drugih župa. Jedan od takvih slučajeva bilo je krštenje Viktora Huga koji je kršten 17. travnja 1871. (rođen dva dana ranije), a krstio ga je Matej Mogorović, župnik iz Kašćerge. U srpnju 1867. zabilježeno je krštenje Martina Sedmog (rođen 28. lipnja) koje je obavio grožnjanski župnik T. Orlič (*T. Orlich*). U matičnoj knjizi samo jednom nailazimo na krštenje koje je podijelio porečko-pulski biskup Juraj Dobrila. Biskup je 1. prosinca 1868. krstio Jurja Ćirila Metoda (rođenog 8. studenog 1868.), a kum djeteta bio je župnik Antonio Spinčić. Zanimljivo je što su roditelji djece koju su krstili župnici iz Kašćerge i Grožnjana te djeteta kojeg je krstio biskup Juraj Dobrila bili Felix Depiera i Ana Šnedić. Kao kumovi djece uvijek se navode plemeniti ljudi, posjednici ili krojači što možemo povezati s ugledom Felixa Depiere koji je bio posjednik. Felix i Ana u razdoblju od 1861. do 1878. spominju se kao roditelji desetero djece. Broj župnika i njihovih pomoćnika ovisio je i o veličini određenog mjesta ili grada te se za razliku od Tinjana u matičnim knjigama Pule od 1766. do 1815. godine spominje čak 101 župnik i svećenik.⁵⁶

⁵³ S. BERTOŠA, *Život i smrt u Puli...*, str. 29–30.

⁵⁴ *Isto*, str. 286.

⁵⁵ DEPIERA – DEFAR, *Tinjan i njegova prošlost...*, str. 58.

⁵⁶ S. BERTOŠA, *Život i smrt u Puli...*, str. 475.

Godine 1820. u Žminju je zabilježeno 8 svećenika, u Pazinu 3, a u Bermu, Kringi, Trvižu i Sv. Petru u Šumi po dva.⁵⁷ Župnici Tinjana bili su važan dio javnog, društvenog i vjerskog života naselja. Oni su pratili svoje vjernike od krštenja, pričesti, krizme i vjenčanja, sve do posljednjeg pomazanja te bili veza između Boga i ljudi.⁵⁸

Babice

Pri porodu su majkama pomagale starije, iskusne žene, a često su to bile njihove majke ili susjede. Od 19. st. babice su se redovito imenom i prezimenom bilježile u matične knjige.⁵⁹ U nekim istarskim matičnim knjigama krštenih, poput matične knjige krštenih župe Labin (1536. – 1583.) i matične knjige krštenih župe Novigrad (1591. – 1632.), možemo vidjeti da su se babice već u 16. st. u nekim mjestima upisivale u matice, iako to tada još nije bilo uobičajeno.⁶⁰ U matičnoj knjizi župe Tinjan u razdoblju od 1847. do 1880. godine zabilježeno je čak 145 babica, iako je većina njih pomogla tek pri nekoliko porođaja. Prva je babica koja je zabilježena u matičnoj knjizi, a koja je prisustvovala kod 54 poroda od 1847. do 1851. godine Antonija Valle. Dvije najvažnije babice jesu Marija Krebel i Ivana Oplanić. Marija Krebel porodila je 466 djece (29,3 % od ukupnog broja krštene djece) u razdoblju od rujna 1853. do kolovoza 1877. godine. Ivana Oplanić porodila je 341 dijete u razdoblju od prosinca 1847. do kolovoza 1876. godine (25,4 % od ukupnog broja krštene djece). Marija Krebel i Ivana Oplanić istovremeno se pojavljuju kao babice u periodu od 24 godine (1853. – 1876.). U tom razdoblju Marija Krebel porodila je 42,7 %, a Ivana Oplanić 21,2 % krštene djece. Babice su u situacijama kada se dijete nalazilo u smrtnoj opasnosti mogle krstiti djecu. Kao takve zabilježene su u matičnoj knjizi 29 puta te je umjesto imena i prezimena svećenika upisano da je krštenje učinila babica. Jedan od primjera je krštenje Valentina, sina Mihaela Kalčića i Ane Brečević, kojega je zbog životne opasnosti 17. veljače 1854. krstila Eufemija Kalčić.⁶¹ Ivanu, kćer Tomasa Červara i Ane Oplanić Červar također je 10. prosinca 1866. krstila babica Ivana Oplanić.⁶²

Tablica 5. Imena i prezimena babica i broj krštene djece na temelju Matične knjige krštenih župe Tinjan (1847. – 1880.)

Ime i prezime babice	Broj krštene djece	Ime i prezime babice	Broj krštene djece
Marija Krebel	466	Marija Načinović	35
Ivana Oplanić	329	Marija Jakus Sardelin	28
Antonija Valle	54	Marija Ferenčić	27
Emilija Emerio	31	Ivana Ivetić	26

⁵⁷ DEPIERA – DEFAR, *Tinjan i njegova prošlost...*, str. 58.

⁵⁸ *Isto*, str. 57.

⁵⁹ Jože HUDALES, *Od zibeli do groba*, Društvo za preučavanje zgodovine, literature in antropologije – Kulturni center Ivana Napotnika, Ljubljana – Velenje, 1997., str. 72.

⁶⁰ MOGOROVIĆ CRLJENKO, *Nepoznati svijet istarskih žena...*, str. 105–106.

⁶¹ HR-DAPA-429/1, 521 MKK Tinjan 1847-1880, god. 1854.

⁶² *Isto*, god. 1866.

Socijalni status i zanimanja krsnih kumova

Matična knjiga, osim podataka o kršteniku i njegovim roditeljima, pruža i vrlo zanimljive podatke o krsnim kumovima djeteta i njihovu socijalnom statusu tj. zanimanju. U matičnoj knjizi ukupno je zabilježeno 3104 kumova, s time da se neki spominju više puta. Iako su najčešće bili muško-ženski kumovi, moglo se dogoditi da dijete ima dva muška kuma. Kod osmero djece, koje je krstila babica, kumovi nisu bili prisutni, a njih 26 imalo je samo jednog krsnog kuma. Analizirajući upise kumova u matičnu knjigu, uz čija se imena redovito bilježilo i zanimanje, vidi se da se većina stanovništva naselja Tinjan bavila poljoprivredom. Naime, uz ime i prezime kumova najčešće se bilježi da je dotični bio seljak (*rusticus*) ili poljoprivrednik (*agricola*). Zanimljiv je upis od 21. kolovoza 1880. u kojem je na hrvatskom jeziku zapisano da je jedan od kumova, Ivan Pomazan, bio poljodjelac. No, osim poljoprivrednika, kao kumovi se spominju tkalci (*textor*), građani (*cives*), posjednici (*possidens*), obučari (*sutor*), trgovci (*mercator*), plemeniti ljudi (*nobiles*, *nobiles civis*, *nobiles rusticus*), sluge (*serva*), kovači (*faber*), učitelji (*magister*), piljari (*caupo*), krojači (*sartor*) i dr. Socijalni status roditelja i kumova je uglavnom bio isti – seljacima i poljoprivrednicima u pravilu su kumovi osobe takvoga socijalnog statusa, kao što su posjednicima najčešće kumovi bili drugi posjednici ili plemeniti građani. No, kod 55-ero nezakonite djece njih 42, ili 78 %, imalo je barem jednog kuma plemenita podrijetla (*nobiles*, *nobiles rusticus*, *nobiles civis*), posjednika (*possidens*), piljara (*caupo*), obučara (*sutor*) ili krojača (*sartor*) bez obzira kojemu socijalnom statusu je pripadala majka. Zbog čega se u tim slučajevima ispoljavala socijalna osjetljivost bogatijega i uglednijeg dijela tinjanskog društva, nije posve razvidno. Očigledno je tek da se takav odnos prema nezakonitoj djeci, ili bolje rečeno prema majkama nezakonite djece, učestalo ponavlja te ga možemo prihvatiti kao pravilo ponašanja zajednice u Tinjanu. U Tablici 6. prikazan je socijalni status i neka zanimanja krsnih kumova koja se spominju u matičnoj knjizi župe Tinjan.

Tablica 6. Socijalni status i zanimanja krsnih kumova na temelju Matične knjige župe Tinjan (1847. – 1880.)

Zanimanje/status	Broj	Zanimanje/status	Broj
Seljak (<i>rusticus</i>)	1728	Tkalac (<i>textor</i>)	14
Plemeniti (<i>nobiles</i>)	634	Kovač (<i>faber</i>)	6
Posjednici (<i>possidens</i>)	121	Učitelj (<i>magister</i>)	5
Građani (<i>cives</i>)	111	Sluga (<i>servus</i>)	2
Poljoprivrednik (<i>agricola</i>)	72	Vojnik (<i>miles</i>)	2
Piljar (<i>caupo</i>)	54	Župnik (<i>parochus</i>)	2
Obučar (<i>sutor</i>)	38	Stolar (<i>faber lingarius</i>)	1
Krojač (<i>sartor</i>)	33	Trgovac (<i>mercator</i>)	1
Udovica (<i>vidua</i>)	29	Nepoznato	134

Imena i prezimena

Osobna imena u matičnoj knjizi pisana su na latinskom i hrvatskom jeziku, zavisno o župniku ili njegovu pomoćniku koji je podatke unosio u maticu. Prema upisima krštenih uočavamo da su se neka imena, muška ili ženska, često ponavljala. Ukupno nailazimo na 78 ženskih i 81 muško ime. Imena su najčešće jednočlana, međutim, zabilježeno je nekoliko dvočlanih i tročlanih imena te jedno četveročlano. Najčešća su muška imena (abecednim redom): Ambroz, Andrea, Antun, Franjo, Ivan, Jakov, Josip, Marko, Martin, Mate, Matija, Mihael, Petar, Stjepan, Šimun, Toma i Vincent. Najčešća ženska imena su (abecednim redom): Agata, Ana, Antonija, Beatrica, Eufemija, Foška, Franciska, Helena, Ivana, Josipa, Justina, Katarina, Lucija, Marija, Ruža, Tereza i Vincenca. Vrlo su se često imena davala prema svecima koji se slave u određenom mjesecu, premda se ne može reći da je to bilo pravilo. Četiri puta nailazimo na ime Franjo Saleški (treća nedjelja u godini – siječanj), sedam puta na ime Blaž (četvrta nedjelja u godini – veljača). Šest puta pojavljuje se ime Ivan Nepomuk (šesta Uskrsna nedjelja – svibanj), inače zaštitnik od poplava, te zaštitnik ispovjednika, kraljica, siromašnih i graditelja mostova, koji se slavi u mjesecu svibnju, a u Tinjanu ima podignuti kip koji se nalazi na putu prema županskom stolu gdje su u prošlosti zasjedali župani i suci. U srpnju je šest puta zabilježeno ime Marija Magdalena (šesnaesta nedjelja u godini) i jednom Ana Marija Magdalena, također je jednom zabilježeno ime Marija Ljubica i jednom Tereza Ljubica (četnaesta nedjelja u godini). Često se u veljači dodjeljivalo ime Valentin, u ožujku Franciska, u travnju Katarina, Nikola u prosincu itd. No, najčešća muška imena bila su Ivan (118 ili 13,8 %), Josip (103 ili 12 %) i Antun (87 ili 10,2 %), a ženska Marija (193 ili 26,2 %), Katarina (89 ili 12,1 %) i Ana (72 ili 9,8 %). Iz matične knjige krštenih župe Postira za razdoblje od 1584. do 1669. godine, koju je proučavao Jakov Jelinčić, nijednom nije zabilježeno ime Josip ili Marija, koji su na području Tinjana vrlo česti. Pretpostavlja se da je ta činjenica posljedica velikog poštovanja prema Isusovoj Majci i sv. Josipu, njenom zaručniku. Zanimljivo je što su u Postirama najčešće imena Ivan i Katarina, što se povezuje s titularom župne crkve Ivanom Krstiteljem, i oltarom posvećenim sv. Katarini.⁶³ Takav se obrazac davanja imena, međutim, ne može primijetiti u Tinjanu, gdje je župna crkva posvećena sv. Šimunu i Judi Tadeju. Doduše, Šimun je među prvih deset najčešćih imena u Tinjanu, ali zato imena Jude ili Tadeja/Tadije među njima nema. Muško ime Antun, koje je vrlo često u promatranom razdoblju, možemo povezati sa crkvom sv. Antuna opata koja se nalazila na mjestu današnje crkve sv. Šimuna i Jude apostola sve do kraja 18. stoljeća. Na temelju podataka o roditeljima koji su zabilježeni u matičnoj knjizi krštenih mogu se uočiti najčešća prezimena naselja Tinjan. Iako je broj prezimena vrlo raznolik, većina se prezimena u matici ponavlja te se neki bračni parovi pojavljuju i desetak puta kao roditelji. Obiteljska imena koja se najčešće spominju (abecednim redom) jesu: Antolović, Banko, Benedetti, Bottegaro, Bratulić, Brečević, Cvitan, Červar, Defar, Depiera, Ferenčić, Ivetić, Jakus, Jekić, Kalčić, Krebel, Krizmanić, Lovrečić, Marcon, Mendiković, Milohanić, Milotić, Mofardin, Mogorović,

⁶³ Jakov JELINČIĆ, *Na Postirskim vrelima: Matična knjiga župe Postira (1584. – 1671.)*, Župni ured Sv. Ivana Krstitelja u Postirima – Općina Postira, Postira, 2004., str. 35.

Načinović, Oplanić, Orlić, Pajca, Pilar, Pomazan, Prelac, Raner, Slavčić, Šegon, Škrli, Šuran, Terlević, Turković, Udovičić, Ukušić, Vitas, Vlahović, Voltić i Žunta.

Tablica 7. Muška osobna imena na temelju Matične knjige krštenih župe Tinjan (1847. – 1880.)

Ime	Broj	Udio (%)	Ime	Broj	Udio (%)
Ivan	113	13,8 %	Petar	34	3,9 %
Josip	103	12 %	Toma	34	3,9 %
Antun	87	10,2 %	Stjepan	29	3,4 %
Šimun	55	6,4 %	Matija	26	3 %
Martin	37	4,3 %	Franjo	23	2,6 %

Tablica 8. Ženska osobna imena na temelju Matične knjige krštenih župe Tinjan (1847. – 1880.)

Ime	Broj	Udio (%)	Ime	Broj	Udio (%)
Marija	193	26,2 %	Foška	33	4,4 %
Katarina	89	12,1 %	Ivana	28	3,8 %
Ana	72	9,8 %	Lucija	23	3,1 %
Eufemija	63	8,5 %	Justina	22	2,9 %
Antonija	44	5,9 %	Beatrix	11	1,4 %

Zaključak

Matična knjiga krštenih župe Tinjan za razdoblje od 1847. do 1880. godine donosi mnoge podatke o krštenoj djeci, a upisi krštenja po rubrikama pružaju nam preglednije podatke o svećeniku, kršteniku, njegovim roditeljima i kumovima te babici. Knjiga daje pregled najčešćih imena. Na vrlo jednostavan način moguće je uočiti najčešća imena i prezimena u mjestu, a moguće je uočiti pogreške i naknadne upise u matičnu knjigu. Prosječan broj krštene djece u Tinjanu iznosio je 46,6 djece godišnje. U promatrane 34 godine kršteno je 1586 djece. Najviše začeća zabilježeno je u lipnju, a najmanje u rujnu te je vidljivo da je situacija u Tinjanu bila slična kao i u nekim drugim istarskim mjestima poput Novigrada ili Pule, ali i mjestima u drugim hrvatskim krajevima gdje su zabilježene slične sezonske varijacije rođenja i začeća. Iz matične knjige možemo uočiti veliki broj različitih muških i ženskih imena. Dijete je najčešće imalo samo jedno ime, a ponekad možemo vidjeti da su neka djeca imala dva, pa čak i tri imena. Krsni kumovi, koji se u matici redovito spominju, bavili su se različitim zanimanjima. Većina je pripadala sloju seljaka, međutim, kod mnoge djece kumovi su bili plemeniti građani ili posjednici, ali i obrtnici poput kovača, krojača itd., potom učitelji, vojnici i dr. Matična knjiga župe Tinjan donosi nam podatke o velikom broju babica koje su pomagale ženama pri porodu i krstile djecu u situaciji kada su se nalazila u smrtnoj opasnosti. Sam je čin krštenja inače obavljao župnik

ili njegov pomoćnik u crkvi, a o njihovu nam broju također svjedoči matična knjiga i upisi koji se u njoj nalaze. U župi Tinjan zabilježeno je vrlo malo blizanaca (2,6 %) i nezakonite djece (3,46 %) te samo jedno napušteno dijete. Zanimljivi su upisi djece koja su krštena u drugim mjestima i djece koja su naknadno ozakonjena brakom te naknadni upisi krštenja. Matična knjiga krštenih predstavlja vrlo zanimljiv i podacima bogat izvor o krštenoj djeci s područja župe Tinjan u razdoblju od 1847. do 1880. godine. Na temelju matice otkrivene su neke specifičnosti stanovništva Tinjana koje do sada nisu bile istraživane.

SAŽETAK

Matična knjiga krštenih župe Tinjan 1847. – 1880.

U Radu su obrađeni podatci na temelju matične knjige krštenih župe Tinjan za razdoblje od 1847. do 1880. godine. Predstavljeni su osnovni povijesni podatci o naselju, te važnost vođenja matičnih knjiga i neki demografski podatci za navedeno razdoblje. Knjiga sadrži 1586 upisa krštenih. Iz knjige se mogu uočiti različita imena i prezimena, kako krštenika i njegovih roditelja, tako i kumova i babica. Matica je prvorazredni izvor za promatranje rođenja i krštenja blizanaca, nezakonite djece, napuštene djece, sezonskog i godišnjeg kretanja začeca i rođenja, te specifičnih zapisa o naknadnim upisima krštenja i krštenjima u drugim mjestima. Analiziranjem raznih aspekta brojčanog stanja krštene djece za župu Tinjan može se stvoriti opći dojam o društvenoj sredini tog područja, te uočiti neke osnovne faze prirodnog kretanja stanovništva. Rad donosi i usporedbu kretanja stanovništva s nekim drugim mjestima i gradovima u Istri i drugim dijelovima Hrvatske, te njihove sličnosti i razlike koje se također temelje na proučavanju matičnih knjiga.

SUMMARY

Register of Baptisms of the Parish of Tinjan 1847 – 1880

The paper analysed the information obtained from the Register of Baptisms of the Parish of Tinjan for the period from 1847 to 1880. It presents basic historical data about the village and the importance of keeping of registers as well as certain demographic information regarding the said period. The register contains 1586 entries regarding baptisms. Various names and surnames, both belonging to the baptised and to their parents, godparents and midwives can be noticed in the register. The register is an excellent source for consideration of births and baptisms of twins, illegal children, abandoned children, seasonal and annual trends in conception and birth, and specific records on subsequent entries of births and baptisms in other places. The analyses of various aspects of the number of baptised children within the Parish of Tinjan, can lead to a general impression of the social environment of this area and notice certain basic phases of natural demographic trends. The paper also brings a comparison of demographic trends with some other villages and towns in Istria and other parts of Croatia, and their similarities and differences that are also based on the study of registers.

RIASSUNTO

Il registro dei battezzati della parrocchia di Antignana 1847 – 1880

Nel testo sono stati elaborati i dati in base al registro dei battezzati della parrocchia di Antignana per il periodo dal 1847 al 1880. Sono stati presentati i principali dati storici sull'abitato nonché l'importanza della tenuta dei registri di stato civile e alcuni dati demografici riferiti al citato periodo.

Nel Registro sono iscritti 1586 battezzati. Nel Registro sono evidenti nomi e cognomi diversi, sia dei battezzati e dei loro genitori, che dei padrini e madrine e delle ostetriche. Il Registro è la fonte di primaria importanza per l'osservazione delle nascite e dei battesimi di gemelli, di figli illegittimi, di bambini abbandonati, dei cambiamenti stagionali e annuali relativi al concepimento e alle nascite ma anche per osservare le particolari annotazioni sulle registrazioni successive dei battezzati e dei battesimi negli altri luoghi.

Analizzando aspetti diversi dello stato numerico dei bambini battezzati per la parrocchia di Antignana, è possibile creare un'impressione generale sull'ambiente sociale della zona e notare alcune fasi naturali dei movimenti della popolazione.

Inoltre, il Testo riporta il confronto dei movimenti demografici con alcuni altri abitati e città dell'Istria e delle altre parti della Croazia e ci fa vedere le similitudini e le differenze che sono altrettanto basate sulla ricerca dei registri di stato civile.